

Column 29-08-2019 Publieksversie

Beste collega's, studenten, dames en heren,

1. De HAN heeft met het instellingsplan 2016-2020 het startschot gegeven voor een nieuwe koers. De essentie van deze koers is dat de HAN wil uitblinken in de manier waarop onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk (de driehoek) onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Dit beoogt de HAN te realiseren met een besturingsfilosofie die is gebaseerd op de principes van professionals governance. De kern van dit principe is dat betrokkenen zoveel mogelijk zelf de verantwoordelijkheid nemen om te excelleren in de driehoek in een sfeer van vertrouwen, waarin men elkaar opzoekt en inspireert. De afgelopen jaren is zichtbare vooruitgang geboekt in de cultuuromslag die daarbij hoort. De HAN beschikt over een krachtige en goed doorleefde kwaliteitscultuur. De combinatie van een doorleefde kwaliteitscultuur en goed werkend kwaliteitszorgsysteem zorgt ervoor dat de HAN een krachtige planning- en controlcyclus heeft die de kwaliteit van de opleidingen waarborgt.
2. U ergert zich wellicht aan het feit dat ik een beetje pocherig begin. Maar dat is niet mijn bedoeling. Ten eerste: het is een citaat, en wel uit het definitieve HAN-ITK-instellingsrapport. Op grond van dit panelrapport heeft het NVAO-bestuur op 22 juli jl. een positief besluit genomen, hetgeen ik hierbij meteen officieel wereldkundig maak. Ten tweede: het citaat maakt het mogelijk een wezenlijk punt te maken dat onverminderd, ook publiekelijk, gemaakt moet worden.
3. Om dat punt te maken neem ik mijn vertrekpunt in hoe wij hier met elkaar bijeenzitten. We zijn terug van vakantie. Die heeft ons hopelijk goed gedaan. Het mooiste *tijdens* de vakantie is dat je vooral verkeert met degenen die je lief zijn: je partner, kinderen, familie, goede vrienden. Op onze eerste werkdag *na* de vakantie delen we toch eerst en vooral lief en leed, ben je blij dat iedereen heelhuids thuisgekomen is, dat er tijdens de zomervakantie geen studenten en collega's zijn overleden, zoals dit jaar gelukkig het geval is. Dat: onderlinge liefde, telt toch het meest? Welnu, ik duid het ITK-rapport als volgt: het panel heeft bovenal geproefd en in audit-taal opgeschreven dat er in de HAN veel liefde is voor studenten en voor onderwijs en onderzoek, van docenten tot lectoren tot leidinggevenden tot conciërges.
4. Terug naar het ITK-panel. We merkten tijdens de visitatie al dat het panel bestond uit mensen met *hart* voor de onderwijszaak. Ik zeg u: alleen daarom heeft het panel die liefde gezien, want door de ogen en het brilletje van de moderne governance-codes en kwaliteitshandboeken zie je het, zeker op het eerste gezicht, niet. Het woord liefde staat ook in geen enkele governance-code. Zoals Antoine de Saint-Exupéry het schreef in *De kleine prins* (1943): 'Enkel met het hart kan men goed zien. Het essentiële is onzichtbaar voor de ogen.' Of, om het met Duitse filosofen te zeggen: het is het verschil tussen *Verstehen* en *Begriffen*. Je kunt 'begriffen', *begrijpen* hoe een hogeschool werkt, aan de hand van de begrotingscyclus, het bestuursreglement en het kwaliteitszorgsysteem bijvoorbeeld; maar dan ben je nog aan de oppervlakte, dan zie je geen diepte. Dan hoor je alleen wat je begrijpt en zoals Goethe zei: 'Iedereen hoort alleen wat hij begrijpt.' Het gaat erom dat we '*verstehen*', d.w.z. *verstaan* waar het wezenlijk om gaat. Het panel heeft onze koers *verstanden*, om het zo te zeggen. Ik ben daar vooral heel erg blij mee. De genomineerden voor de docent-van-het-jaar-prijs, bijvoorbeeld, zijn dat toch omdat ze vooral liefde hebben voor onderwijs en studenten. 'Er is op de wereld maar één ding werkelijk en dat is de liefde... de rest is altijd nonsens', schreef de grote onderwijzer Theo Thijssen. En onze lectoren halen al die mooie onderzoekssubsidies toch alleen maar binnen omdat ze liefde voor

hun werk hebben? Steve Jobs zei: 'The only way to do great work, is to love what you do.' Of zoals de apostel Paulus het zei (57 n.C.): 'Al ware het dat ik de toekomst kon voorspellen en (daar komt-ie) al wist ik alles wat er te weten is, maar ik had de liefde niet, dan was ik schalpend koper, een rinkelende schelle cimbaal.' Het heet nu 'kwaliteitscultuur', maar dat is slechts de huidige naam voor die liefde, overigens verankerd in de traditie van de HAN, en die wat onder het stof vandaan gekomen is.

5. Iemand denkt misschien: mooi gezegd, maar wel een beetje soft. We zijn toch een bedrijf van 3.700 mensen, met een begroting van 340 miljoen? Liefde? Laten we het een beetje zakelijk houden. U heeft gelijk: we moeten *ook* zakelijk zijn, zakelijker dan nu zelfs. 'Professionals governance' betekent geen vrijheid-blijheid, maar ook verantwoordelijkheid en ordentelijke besturing en bedrijfsvoering. Maar: we *zijn* geen bedrijf. We zijn een (hoge)school, d.w.z. net als een gezin, een universiteit en de rechtbank een *institutie*. We moeten *verstehen* waar het in zo'n institutie ten diepste om gaat. En in een institutie draait het in essentie om dingen die je kunt *merken*, meer dan dat je ze kunt *meten*, zoals liefde voor onderwijs, onderzoek en studenten.
6. Zo'n institutie is altijd geworteld in een traditie, een bron, een besef waar je vandaan komt. En die bron moet je altijd vitaal houden. Welnu, wij stammen uit 1846, toen mr. J.J.L. van de Brugghen, rechter te Nijmegen en de latere minister van Onderwijs en premier, de 'Normaalschool op den Klokkenberg' (een Pabo avant la lettre) stichtte, nadat hij twee jaar eerder een lagere school had gesticht. Het was het allereerste begin van de HAN. Wat dreef hem? Volgens van den Brugghen was het geweten (en niet het verstand) het wezen van de mens. Daarom waren de gewetens- en karaktervorming volgens hem de primaire taak van het onderwijs. We weten veel (daar draait het om in het onderwijs, in 'kennisbases' bijvoorbeeld en 'kennis- en innovatieagenda's'), maar hebben we ook aandacht voor het ge-weten? Het is de dure, onvervreembare plicht van het publieke onderwijs om deze traditie van gewetens- en karaktervorming levend te houden.
7. Onze HAN-traditie is nog maar kort, circa 175 jaar, veel korter dus dan die van de universiteiten. Daarom is het oppassen geblazen, want naarmate je traditie korter is, word je vatbaarder voor modegrillen, zowel onderwijskundige als managementmodegrillen. We zijn in onze Westerse maatschappij, dunkt mij, hard bezig om tradities uit te hollen in de instituties, ten faveure van ieders individuele keuzes en snel economisch profijt. Daarom zijn er steeds minder 'tussengemeenschappen', zegt de Vlaamse hoogleraar-psychiater Dirk de Wachter, d.w.z. buffers, plaatsen van rust tussen enerzijds de markt en anderzijds het eigen individuele bestaan van onze studenten en misschien ook wel onszelf. Het maakt ook eenzaam (22% van de studenten) en daarom wordt hechting volgens De Wachter het cruciale thema van de nieuwe generatie. Als u dit wilt voelen, moet u de schilderijen van Dennis Hopper bekijken: de eenzaamheid spat ervan af.
8. Daarom ontwikkelde Luc Ferry, van 2002 tot 2004 minister van Onderwijs, Wetenschap en Jeugdzaken in Frankrijk en thans hoogleraar politieke wetenschappen en filosofie aan verschillende universiteiten, een filosofie van de liefde (*De l'amour*, 2010). Als je niet meer wilt sterven voor grote Verlichtingsconcepten als het vaderland en de (Franse) revolutie, waarvoor dan wel? Voor je *kinderen*. En zo komt hij uit bij de grote betekenis van het onderwijs, uit liefde voor de generatie die ons gaat opvolgen. Juist het onderwijs is de plek waar de liefde voor jongeren voelbaar wordt en waar we ze helpen de zin van hun leven te vinden, inclusief hun beroep. Zo hogeschool zijn, de HAN als tussengemeenschap, met en voor studenten, op basis van een filosofie van de liefde, dat is wat het panel heeft gevoeld en dat is van veel grotere betekenis dan een stijging van de NSE-score met 0,04 %.
9. Nog even terug naar de lovende teksten van het ITK-panel. Is er ook nog iets te verbeteren? Vast en zeker. Het panel adviseert onder andere meer focus aan te brengen in de onderwijsvisie, na

te denken over nieuwe varianten voor de wisselwerking tussen onderzoek en onderwijs en... het werkveld actief te betrekken in de omslag naar professionals governance en bij het ontwikkelen van de driehoek. Welnu, daar zijn we vandaag mee begonnen, door goed te luisteren naar mevrouw Thijssen, die ik daarvoor dank. Ook de aanstaande reorganisatie, via welke we onder meer veertien academies gaan installeren, gaat, ook volgens het ITK-panel, helpen om deze dingen te verbeteren. Ik kan u inmiddels met genoegen melden dat, nu alle stappen met de medezeggenschapsraad zijn afgerond, het College van Bestuur binnenkort tot uitvoering van het plan zal overgaan. Natuurlijk, dit brengt ook onzekerheid met zich mee, maar de bedoeling ervan is ook hier: meer ruimte voor de liefde voor studenten, onderwijs en onderzoek, ondersteund door een professionele, zakelijke bedrijfsvoering. En, zoals de HAN ooit begon als die ene Normalschool, wordt het 175 jaar later zo ook weer één HAN, middenin onze prachtige Euregio, met zijn mooie natuur, mooie cultuur, zijn hoogwaardige zorg, kennis en bedrijvigheid.

10. Daar, achter onze gewaardeerde lectoren, zitten onze Comenius-onderwijsinnovatie-prijswinnaars. Die prijs is genoemd naar de zeventiende-eeuwse Jan Amos Comenius, wiens *Didactica Magna* uit 1657 dit jaar in het Nederlands is vertaald als *Allesomvattende onderwijsleer*. Aanbevelenswaardige prachtlectuur, over basis- tot en met hoger onderwijs. Halverwege dat boek staat het volgende (en met die woorden sluit ik af): 'Als de onderwijzers liefdevol en gastvrij zijn, dan zullen zij de leerlingen met vriendelijke woorden en gebaren naar zich toetrekken. Laten zij vooral geen onverschillig gedrag tonen, waardoor zij hen afstoten. Ook is van belang dat zij hun leerlingen die nog maar net op school zijn (onze eerstejaars!), laten zien hoe aantrekkelijk en toegankelijk de leerstof is. Bij de leerlingen moet een serieuze *liefde* worden gewekt voor het vak waarmee zij beginnen. Zij moeten inzicht krijgen in de waarde, het nut en het plezier dat het desbetreffende vak voor hen kan hebben.' Einde citaat.
11. Met deze woorden verklaar ik het hogeschooljaar 2019-2020 officieel voor geopend en dank ik u voor uw aandacht.